

EKONOMİ POLİTİK

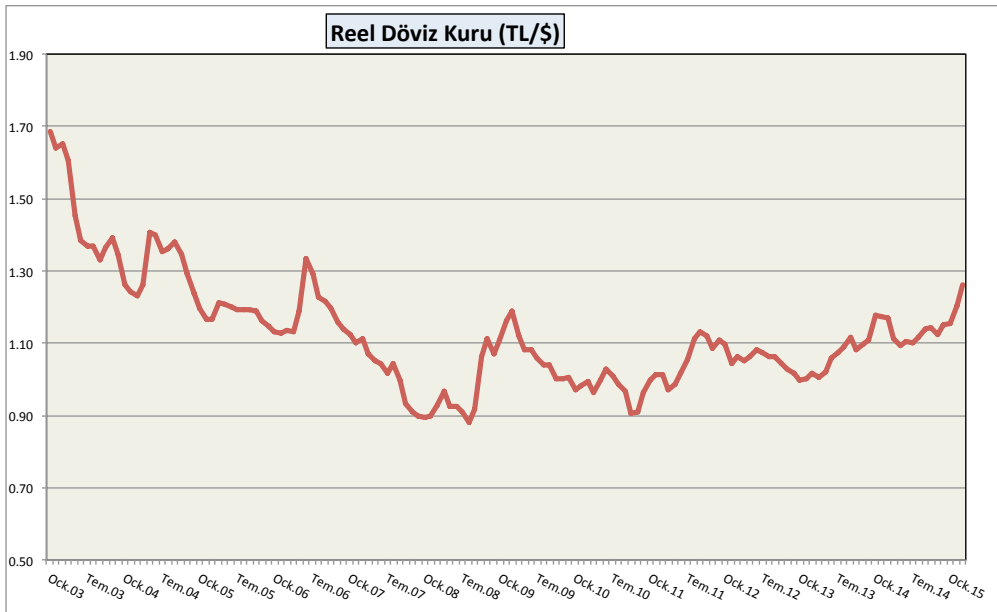
Erinç Yeldan, 13 Mayıs 2015

Döviz Kurundaki Hareketliliğin Tahribatı

Türk Lira'sının başta ABD doları olmak üzere, başlıca dövizler karşısında çalkantılı bir biçimde değer yitirmesi ulusal ekonomide belirsizliklere ve ciddi kırılmalara yol açıyor. Dövizin pahalılaşması ve aşırı oynaklık içerisinde fiyatının belirsizleşmesi sonucunda hem enflasyonist beklentiler dirençleşiyor, hem de ulusal mali piyasalarda *dolarizasyon tehdidini* yükseltiyor. Bu olumsuz gelişmeler karşısında AKP'nin ekonomi idaresince ileriye yönelik olarak "sakinleştirici" ve her şeyin aslında normal koşullarda seyrettiğine ilişkin bir algı operasyonu sürdürülmeye çalışılmakta. Buna bir örnek de geçtiğimiz hafta Maliye Bakanı **Mehmet Şimşek**'in "*döviz fiyatlarındaki hareketliliğin önümüzdeki dönemde ulusal ekonomide önemli bir tahribatı olmayacağına inanmakta olduğu*" savı idi.

Sayın Maliye Bakanı'nın "temennilerine" katılmayı çok arzularız. Ama iktisadi veriler ve analitik gerçekler, söz konusu tahribatın aslında "önümüzdeki döneme" ilişkin değil, AKP'nin 2003 sonrasındaki ekonomi idaresince zaten ciddi bir şekilde çoktan yaratılmış olduğu yönünde. Verileri inceleyelim:

İlk olarak 2003 sonrasında ABD dolarının Türk Lirası karşısındaki enflasyon farklarından arındırılmış *reel değerinin* seyrine bakalım. Teknik anlamda *satın alma gücü paritesine göre* enflasyon farklarından arındırılmış olarak hesaplanan doların reel fiyatı, aylık bazda aşağıdaki şekilde sergilenmekte. Ocak 2003'te 1 dolar, 1.70 TL idi. Günümüzde 2.70 TL/\$'a yükselen dövizin fiyatı eğer enflasyondan arındırılıp reel olarak hesaplanırsa, aslında 1.30TL/\$ düzeyinde olduğu gözlenmektedir. Yani dolar, 2003'e göre hala "ucuz". Söz konusu ucuzlama sürecinin ise AKP'nin ilk hükümet dönemlerinde ciddi olarak yaşanmış olduğu görülüyor.

Kaynak: TCMB veri dağıtım sisteminden kendi hesaplamalarımız.

ABD doları, TL karşısında üç dalga halinde ciddi bir ucuzlama (TL'nin aşırı değerlenmesi) içinde olmuş: Şubat 2003 – Ocak 2004; Temmuz 2006 – Temmuz 2008 ve Haziran 2009 – Aralık 2001 aralıkları. Doların reel fiyatı üç kez 0.90 TL/\$ düzeyinde *dibe vurmuş*: Aralık 2007, Ağustos 2008 ve son olarak da Kasım 2010. Kasım 2010 tarihi Merkez Bankası'nın *dövizin aşırı ucuzluğunun yarattığı tahribatı* fark ederek *finansal istikrar* hedefini, *fiyat istikrarını hedeflemesi kadar önemseydiğini* açıkladığı tarih. Ancak ne yazık ki bir çok açıdan artık çok geç kalınmış. Zira,

(1) Doların ucuzla(tıl)ması Türkiye'nin dış borçlanmasının ciddi bir şekilde özendirilmesiyle birlikte yaşanmış. 2002 sonunda 130 milyar dolar olan dış borç stoku, 2008 krizi öncesinde 281 milyara, 2014 sonunda ise 403 milyar dolara sızramış durumda. Yani Türkiye, 2003-2014 arasında tüm Cumhuriyet tarihi boyunca borçlandığı miktarın neredeyse *üç misli* daha fazla borç kullanmış gözüküyor.

(2) Söz konusu çılgın dış borçlanma temposunun ve ucuz dövizin yol açtığı ucuz ithalat ve tüketim patlamasıyla birlikte ulusal tasarrufların gerilemiş olduğu ve dış açığın (cari işlemler açığı) artık kronik bir soruna dönüştüğü ve finansal istikrarsızlığın ana nedeni haline dönüştüğü anlaşılıyor.

(3) Ucuz ithalat baskısına dayanamayan geleneksel sanayi sektörleri daralma içine girmekte. İhracata yönelik sektörler ise *ithalat yapabildiği* ölçüde üretim yapabilmekte. Bu koşullar altında sanayinin milli gelir içindeki payı yüzde 25'lerden yüzde 16'ya gerilemiş durumda.

(4) Ucuz ithalat olanakları, makine teçhizat ve ara malı sanayilerinde yurt içi üretim yerine dış sermaye mallarının kullanımını özendirmekte. Ara malı ithalatına dayalı dış bağımlılık, *en tahrir edici ithalat biçimi* olarak kendini göstermekte.

(5) Sanayi sektörlerinde istihdam talebinin daralmasıyla birlikte, sermaye yoğun bir üretim sürecine girildiği görülmekte. Daha teknik bir deyimle, sermaye emek oranı yükseldikçe sanayinin istihdam yaratma kapasitesi daralmakta. Böylelikle istihdam giderek sanayi dışı sektörlerle kaymakta; yüksek işsizlik yapısal olarak kalıcı bir soruna dönüşmekte; var olan istihdam biçimleri ise taşeronlaştırılmakta ve güvencesizleştirilmekte.

(6) Bütün bu gelişmelere koşut olarak Türkiye uluslararası işbölümünde bir ucuz ithalat pazarı olarak sanayisizleşmekte ve finansallaşmaya dayalı çarpık bir büyüme-daralma salınımına sürüklenmekte.

Aslında tüm bu süreçler 1980'lerden bu yana geliştirilen muhafazakar-neoliberal yönlendirmelerin bir sonucuydu. **Bağımsız Sosyal Bilimciler** grubunun daha 2006'da vurguladığı üzere, *Farklı Hükümetler, Tek Siyaset* üzerinden sürdürülen neoliberal koşullandırmalar AKP ekonomi idaresince zirveye taşınmıştı.

Hani bugünlerde çok sık duyduğumuz bir slogan var: *Onlar Konuşur, AKP Yapar* diye... Evet, gerçekten de öyle oldu.